

Diarienummer: 12FNU/0115

Datum: 2012-09-10

Handläggare: Ewa Norrström

Kundvals- och finansieringsavdelningen

Gymnasieelevers fullföljande av sina studier

Innehållsförteckning

Inledning	3
Sammanfattning	3
Bestämmelser	4
Kunskapsöversikt	5
Elever som byter program.....	6
Studieavbrott	7
Skoltrötthet.....	8
Skolk	9
Beskrivande statistik	10
Grundskola.....	10
Gymnasiet	12
Bytare och studieavbrott	15
Skolkbeslut.....	16
Uppföljning och åtgärder i Värmdö kommun.....	17
Kommunens ungdomsuppföljning.....	17
Socialkontorets projekt	17
Andra kommuner	18
Bedömning	19
Referenser	21
Litteratur	21
Websidor	21
Bilaga 1	22

Inledning

Finansieringsnämnden för utbildning har av fullmäktige fått uppdraget att vara sammankallande och tillsammans med socialnämnden, utreda och föreslå stödåtgärder för att få elever i gymnasieskolan att slutföra sin utbildning samt att redovisa resultatet till kommunstyrelsen.

Rapporten inleds med en genomgång av bestämmelser för gymnasieskolan. Följande avsnitt ger en kunskapsöversikt i området. Efter det redogörs för elevstatistik i grundskolan och gymnasieskolan. Följande avsnitt redogör för vilka åtgärder som görs i Värmdö kommun för elever som varken arbetar eller studerar. Vidare beskrivs framgångsfaktorer i andra kommuner. Det sista avsnittet redogör för förvaltningens åtgärder.

Sammanfattning

Utbildning är avgörande för ungdomars etablering på arbetsmarknaden. En långsammare genomströmning, ofullständiga betyg eller avbrutna studier på gymnasiet ökar kostnaderna för kommunen och innebär personliga misslyckanden för eleven. En del av grunden till ett misslyckande läggs redan i grundskolan. Det stora utbudet av studievägar och skolor gör att elever får svårt att från början välja rätt utbildning.

Majoriteten av dem som bytt program har en långsammare genomströmning än för dem som inte bytt. I den nya skollagen har rätten till studie- och yrkesvägledning stärkts vilket borde leda till bättre förutsättningar för eleverna att välja rätt utbildning. Det främsta skälet till att elever avbryter sina studier är skoltrötthet. En betydande andel elever har haft stor frånvaro innan de avbröt sina studier. Den främsta orsaken till att elever inte får godkänt i ett eller flera ämnen är hög frånvaro.

Värmdöelevernas resultat sjunker i gymnasiet. De fullföljer i lägre grad sin utbildning inom 4 år än andelen elever i samtliga kommuner och förortskommuner. Andelen Värmdöelever som byter program skiljer sig inte åt från andelen elever i samtliga kommuner och Stockholms län. Andelen elever som avbryter sina studier har ökat och ligger över andelen i samtliga kommuner och Stockholms län. Läsåret 2011/2012 sjönk andelen skolbeslut för elever i gymnasierna i Värmdö till samma nivå som Stockholms län. Andelen skolbeslut för elever folkbokförda i kommunen har sjunkit det två senaste läsåren och ligger på samma nivå som riket och under andelen i Stockholms län.

För att uppfylla skollagens krav finns i Värmdö kommun en ungdomsuppföljningsansvarig som på deltid arbetar med att följa upp ungdomar som varken arbetar eller studerar. Socialkontoret har genomfört ett projekt och kommer att starta ett nytt som bland annat riktar sig till samma målgrupp som omfattas av ungdomsuppföljningen.

SKL har tagit fram fem framgångsfaktorer för att lyckas med att stödja elever att fullfölja sina studier. Att elever studerar på rätt utbildning stärker motivationen. Betydelsen av studie- och yrkesvägledning betonas. Ekerö kommun har en mer omfattande uppföljning som har gett goda resultat. Uppföljningen i Värmdö kommun kan utvidgas till att omfatta stöd även till de elever som riskerar att avbryta sina studier. Socialkontoret kommer att starta projektet "Unga vuxna i Värmdö". För att bättre kunna

stödja de elever som varken arbetar eller studerar kommer samverka inom kommunen förstärkas och utvecklas. Dessa åtgärder tillsammans med den stärkta rätten till studie- och yrkesvägledning, förväntas sammantaget ge ökade förutsättningar att få elever i gymnasieskolan att fullfölja sina studier.

Bestämmelser

I och med den nya skollagen (SFS 2010:800) gäller lika regler för utbildningar i kommunala och fristående skolor. Gymnasieskolan erbjuder tolv yrkesprogram och sex högskoleförberedande program. Skillnaden mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program har blivit större. De specialutformade programmen har avskaffats, liksom lokala inriktningar och lokala kurser.

Varje kommun har ansvar för att erbjuda gymnasieutbildning av god kvalitet.¹ Kommunen ska också informera om de nationella programmen och möjligheterna att få utbildning på introduktionsprogrammen.² Rätten till studie- och yrkesvägledning har stärkts. Elever från grundskolan och uppåt ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.³

I och med den nya skollagen skärptes behörighetskravet till nationella program på gymnasiet. Det krävs godkänt i svenska, engelska och matematik. För yrkesprogram godkänt i minst fem andra ämnen och för högskoleförberedande program godkänt i minst nio andra ämnen. Vissa undantag kan göras för ämnet engelska.⁴

De nationella programmen är avsedda att genomgås på tre läsår. Huvudmannen får besluta att utbildningen får fördelas på längre tid än tre läsår. Utbildningen på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier.⁵ En elev i gymnasieskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltigt skäl att utebli. Huvudmannen för en gymnasieskola ska snarast meddela hemkommunen när en elev börjar eller slutar.⁶

Det är huvudmannen som beslutar om en elev ska få byta studieväg. Eleven ska uppfylla behörighetskraven för den önskade studievägen. En sökande elev kan bli antagen vid senare tidpunkt än vid början av utbildningen om det finns plats på den aktuella studievägen och om den sökande är behörig och har de kunskaper och färdigheter som krävs för att tillgodogöra sig undervisningen.⁷

En elev som har slutat i gymnasieskolan innan eleven har slutfört utbildningen och som vill fortsätta på det program där eleven gick tidigare, får i mån av plats antas på nytt, om eleven uppfyller behörighetskraven för den önskade studievägen.⁸

---

¹ 15 kap. 30 § skollagen.

² 15 kap. 8 § skollagen.

³ 2 kap. 29 § skollagen.

⁴ 16 kap. 30-32 §§ skollagen.

⁵ 16 kap. 15 och 17 §§ skollagen.

⁶ 15 kap. 15-16 §§ skollagen

⁷ 7 kap. 8-9 §§ gymnasieförordningen.

⁸ 7 kap. 10 § gymnasieförordningen.

Elever som riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås har rätt till särskilt stöd. Det särskilda stödet ska i första hand ges inom den elevgrupp som eleven tillhör. Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd.⁹ I gymnasieförordningen finns regler för i vilken omfattning en elev har rätt att gå om en kurs. En elev kan även i vissa fall befrias från en eller flera kurser. Huvudmannen kan även besluta om att undervisningen för en elev fördelas över längre tid än tre år.¹⁰

Introduktionsprogrammen i den nya skollagen riktar sig till elever som inte är behöriga till de nationella programmen.¹¹ Det är fem introduktionsprogram som ersätter IV: preparandutbildning, programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion, individuellt val och språkintrouktion. Av dessa kan yrkesintroduktion och individuellt val erbjudas till elever som är behöriga till nationellt yrkesprogram, om huvudmannen finner att det finns synnerliga skäl.¹² Med synnerliga skäl menas till exempel att en elev trots anpassningar och kraftfulla insatser från skolan, står i begrepp att helt avbryta sina studier. Huvudmannen för utbildningen ska ha övervägt alla relevanta stödåtgärder innan man prövar om det finns synnerliga skäl. Möjligheten att tas emot på grund av synnerliga skäl ska användas i undantagsfall. Skälet är att elever som gått på IV efter att tidigare har avbrutit sina studier på nationellt program har slutfört sin gymnasieutbildning i lägre grad än elever som gått direkt till IV från grundskolan. I propositionen till den nya skollagen betonar regeringen vikten av att elever ges stöd inom ramen för det program där eleven går för att undvika att elever avbryter sin utbildning eller byter program.¹³ Kommunerna uppmanas också att i möjligaste mån tillgodose elevernas utbildningsval för att undvika att ungdomar väntar på nästa intagning för att kunna komma in där de helst vill.¹⁴

En kommun ska löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt, men som inte fyllt 20 år, är sysselsatta. Syftet är att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.¹⁵

Kunskapsöversikt

Idag påbörjar nästan alla ungdomar en gymnasieutbildning. Även om utbildningen har karaktär av frivillig skolform, så kan den i praktiken sägas vara obligatorisk, framförallt till följd av förändringar i arbetslivet och situationen på arbetsmarknaden.¹⁶

En studie från SKL visar att utbildning är avgörande för ungdomars etablering på arbetsmarknaden. Det är hög arbetslöshet och få arbetsuppgifter för 16- och 17 åringar utan yrkesutbildning.¹⁷ De senaste åren är det en högre andel elever som lämnar gymnasiet med ofullständiga betyg i Stockholms län än i riket. Kommuner med sämre

⁹ 3 kap. 7-9 §§ skollagen.

¹⁰ 9 kap. 1, 6, och 7 §§ gymnasieförordningen.

¹¹ 17 kap. skollagen.

¹² 17 kap. 11 § skollagen.

¹³ *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, Prop. 2009/10:165 s. 450.

¹⁴ *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, Prop. 2009/10:165 s. 427.

¹⁵ 29 kap. 9 § skollagen.

¹⁶ *Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan*, Rapport 322 Skolverket, 2008.

¹⁷ *Födda 1981:95-27-13*. Sveriges kommuner och landsting, 2008.

studieresultat och fler elever som avbryter sina studier i gymnasieskolan tenderar också ha en högre ungdomsarbetslöshet.¹⁸

Det finns ett tydligt samband mellan resultaten i skolan och hur individerna lyckas etablera sig på arbetsmarknaden. SKL lyfter fram i rapporten att en del av grunden till ett misslyckande i gymnasieskolan läggs redan i grundskolan.

Det finns ett tydligt samband mellan vilka studieresultat en elev uppnår i grundskolan och studieresultaten i gymnasieskolan. Av de elever som har låga grundskolebetyg är det över 60 procent som inte fullföljer gymnasieutbildningen. Andelen ungdomar i SKL:s studie som lämnar gymnasieskolan utan slutbetyg varierar mellan 20 och 25 procent i respektive årskull.¹⁹

En elev som istället för att avbryta sina gymnasiestudier, fullföljer men med dåliga betyg, har dubbelt så stor chans att få ett arbete jämfört med dem som hoppar av sina studier. Det är de egna prestationerna i gymnasieskolan som har störst inverkan på vilka valmöjligheter som individerna har att få ett arbete fem år efter avslutad gymnasieskola även om andra variabler så som kön, social bakgrund eller om man är utrikesfödd har betydelse. Värdet av att fullfölja gymnasiet är större för män, än för kvinnor.²⁰

SKL:s studie visar att det är stor skillnad i andelen som avbryter gymnasieskolan mellan de inrikesfödda och de som är utrikesfödda. De som har bosatt sig i Sverige efter skolstarten i grundskolan, avbryter i större utsträckning gymnasiestudierna än andra grupper.²¹

Elever som byter program

En studie Skolverket genomfört, där man följde elever som börjat gymnasiet 2006 och framåt, visade att 11 procent hade bytt utbildningsväg två år senare och 3 procent hade avbrutit sina studier. Det var något vanligare bland pojkar (12 %) än flickor (10 %) att byta program. Tre av fyra kommuner angav att konkurrens om gymnasieelever hitintills lett till att det har blivit vanligare att elever byter program eller skola.²²

Ungdomar kan ha svårt att orientera sig i det stora utbudet och den hårda marknadsföring gymnasierna har. Vissa ungdomar uppger sig ha dålig kunskap om vad deras första val inneburit i fråga om kursinnehåll och studietakt. Det stora utbudet av studievägar och skolor gör att elever får svårt att välja. I en studie hade ungdomarna, framförallt flickor, önskat mer individuell studie- och yrkesvägledning inför valet. Elever har även ansett sig ha agerat mer självständigt inför ett omval, medan föräldrar och syskon haft större betydelse för förstavalet, liksom skolors marknadsföring och rykte.²³

---

¹⁸ *Unga som varken arbetar eller studerar- så många är de i Stockholmsregionen*, Rapport 2012:13, Länsstyrelsen i Stockholms län, 2012.

¹⁹ *Födda 1981:95-27-13*. Sveriges kommuner och landsting, 2008

²⁰ *Födda 1981:95-27-13*. Sveriges kommuner och landsting, 2008

²¹ *Födda 1981:95-27-13*. Sveriges kommuner och landsting, 2008

²² *Gymnasieelevers byten av program och skolor*, Skolverkets aktuella analyser, 2011.

²³ *Gymnasieelevers byten av program och skolor*, Skolverkets aktuella analyser, 2011.

Andra orsaker till byten eller omval är att ungdomarna upplevt utbildningen för svår eller kompisrelaterade orsaker. Även brist på särskilt stöd och att stödjande insatser sätts in för sent, vilket innebär att skolor snabbt försöker hitta lösning såsom ett programbyte när en elev inte klarar av sina studier. En del var missnöjda med organisationen eller lärarna, eller att de tröttnat på långa resor från hemmet. Ungdomarna uppger även att de förlorat ett tidigare intresse eller att de inte tyckt sig passa ibland de övriga eleverna.²⁴

De ungdomar som bytt program hade som grupp lägre meritvärde från grundskolan än de som stannat kvar i sin utbildning. Elever i Skolverkets studie som var omregistrerade efter två år hade i sin tur lägre meritvärde än de bytande eleverna. De var även lägre andel bytare som hade minst en förälder som hade högskoleutbildning.²⁵

Majoriteten av de elever som bytt program hade en långsammare genomströmning än den gängse. Byten mellan studieförberedande program förefaller i lägre utsträckning orsaka extra studieår jämfört med andra byten. Det är betydligt färre elever som bytt program som fick slutbetyg efter tre studieår. Av programbyterna hade 29 procent fått slutbetyg efter det tredje studieåret, jämfört med 85 procent av dem som stannat kvar på samma program.²⁶

Det finns problem med att elever byter program. Kommuner kan ha svårt att dimensionera utbildningarna. Eftersom bytare även har en långsammare genomströmning ökar kommunens kostnader för elevens utbildning. Det bör dock lyftas fram att ett byte kan vara positivt för eleven och öka motivationen till att fullfölja studierna.

Studieavbrott

Mellan åren 1994 och 2002 steg andelen elever som avbröt sin gymnasieutbildning från 13 till 28 procent bland männen och från 12 till 22 procent bland kvinnorna. Ökningen gäller i huvudsak avbrott i årskurs 3. Det är en något större andel avbrott i årskurs 3 jämfört med årskurs 1 och 2. Elever på yrkesförberedande utbildningar lämnar gymnasiet i betydligt högre grad jämfört med elever på studieförberedande utbildningar. Bland elever med lågutbildade föräldrar och elever med utländsk bakgrund är det ungefär hälften som lämnar gymnasiet utan behörighet. En annan elevgrupp där andelen elever som inte fullföljer studierna i förhållandevis hög grad är elever som läser på program där elever av motsatt kön dominerar kraftigt.²⁷

De skäl som anges vara orsaken till ökningen av avbrotten är 1) betygssteget icke godkänd infördes 2) behörighetskrav till nationella program 3) betyg på varje kurs istället för ämnesbetyg.²⁸

De elever som inte fullföljde studierna uppger i högre grad att de inte trivdes i gymnasieskolan. De uppger i högre utsträckning att de har erfarenheter av att ha blivit

²⁴ *Gymnasieelevers byten av program och skolor*, Skolverkets aktuella analyser, 2011.

²⁵ *Gymnasieelevers byten av program och skolor*, Skolverkets aktuella analyser, 2011.

²⁶ *Gymnasieelevers byten av program och skolor*, Skolverkets aktuella analyser, 2011.

²⁷ *Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan*, Rapport 322 Skolverket, 2008.

²⁸ *Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan*, Rapport 322 Skolverket, 2008.

mobbade av lärare och andra elever. De hade svårt att koncentrera sig, svårt att hinna med på lektioner och att de inte fick tillräcklig hjälp av lärarna.²⁹

Skolverket konstaterar i en studie att stödåtgärder sätts in för sent, att de snarare är reaktiva än proaktiva och att eleverna i hög grad är utlämnade åt sig själva. Bristerna i det särskilda stödet är större i gymnasiet än i grundskolan. Den attitydundersökning Skolverket genomfört visar att sex av tio lärare tror sig ha tillräckligt med kompetens för att stödja elever i behov av särskilt stöd, dvs. att omsätta elevens behov i åtgärder. Även gymnasieskolornas arbete med åtgärdsprogram behöver förbättras. Ofta behandlar åtgärdsprogram elevens insatser och inte de åtgärder som skolan ska vidta. Studier antyder även att elever åläggs omfattande eget ansvar för sin utbildning.³⁰

Studien visar att kontakten mellan studie- och yrkesvägledare och ansvarig lärare var ytterst sparsamma. Många av de elever som avbrutit gymnasiestudierna efterfrågar ett stöd som bättre svarat mot deras behov. Ungefär 40 procent av ungdomarna uppger att stöd av lärare eller annan skolpersonal skulle ha kunnat få dem att fullfölja utbildningen. En betydande andel elever hade varit frånvarande innan de avbröt studierna.³¹

Skoltrötthet

Enligt en studie är det främsta skälet till att elever inte fullföljer studierna skoltrötthet. Skoltrötthet kan exempelvis följa av elevens upplevelse av alltför hög studietakt, bristande stöd eller att eleven kanske inte kommit in på sitt förstahandsval utan går på ett program som eleven inte är motiverad att följa. Skolverket menar att skoltrötthet kan förstås som antingen en individrelaterad eller skolrelaterad faktor.³²

I en studie av Skolverket konstateras att det finns två sätt att förhålla sig till problemet med elevernas bristande motivation. Det ena är att *göra* eleven motiverad och det andra är att *ställa krav på att* eleven är motiverad. Tidigare studier visar att upplevelsen av skoltrötthet och bristande motivation är vanlig bland elever i behov av särskilt stöd och bland elever som lämnar gymnasiet utan fullständiga studier.³³

Rektorer i Skolverkets studie uppger att stöd i klassrummet är den arbetsuppgift som den specialpedagogiska verksamheten ägnas åt i minst utsträckning. Det framkommer även att flertalet rektorer bedömer att alla elever som riskerar att få icke godkända inte får det stöd de behöver. Orsaken till bristande studieresultat läggs till stor del på eleverna. Rektorerna menar att eleverna inte tar emot det stöd skolan erbjuder. Rektorerna uppfattar stödet i sig som väl fungerande, även om det kan vara svårt att få eleverna att gå dit. I studien framkommer även att stöd i form av läxhjälp fungerar bättre för de högpresterande än de lågpresterande.³⁴

²⁹ Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan, Rapport 322 Skolverket, 2008.

³⁰ Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan, Rapport 322 Skolverket, 2008.

³¹ Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan, Rapport 322 Skolverket, 2008.

³² Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan, Rapport 322 Skolverket, 2008.

³³ Risk för IG, Skolverkets aktuella analyser 2010.

³⁴ Risk för IG, Skolverkets aktuella analyser 2010.

Flera vanliga stödformer ges utanför den klass eleven tillhör. Det gäller främst öppen stödundervisning men även det stöd som ges av speciallärare/specialpedagog. Eleven förväntas ofta själv ta ansvar för att söka stöd i sådan stödverksamhet. Långt ifrån alla elever får det stöd de behöver. Skolorna använder stödformer som ställer krav på elevens ansvarstagande.³⁵

Nästan alla skolor i studien hade gemensamma riktlinjer för utredning av orsaker till att en enskild elev riskerar att få ett eller flera icke godkända betyg men bara hälften anger att de har motsvarande riktlinjer för utvärdering av hur stödet fungerade.³⁶

Den främsta orsaken till att elever inte får godkänt i en eller flera kurser är hög frånvaro. Andra orsaker är bristande motivation, problem utanför skolan eller att eleven hade bristande ämneskunskaper från grundskolan.³⁷

Skolk

Elevers skolfrånvaro bottnar ofta i en sammansatt väv av olika problem som kan beröra både hem och skola. Skolpersonalens bemötande och undervisningens utformning framhålls som centralt för att undvika frånvaro. Vidare betonas vikten av goda rutiner, tidig upptäckt och tidiga insatser för att undvika att frånvaron ska bli långvarig. Arbetsgången och olika personers ansvar måste vara tydliga och rektor måste följa upp att rutiner följs.³⁸

Reglerna för anmälan till CSN har nyligen ändrats och skärpts. Sedan årsskiftet 2011/2012 ska en elev rapporteras för skolk om den otillåtna frånvaron är mer omfattande än några enstaka timmar under en månad och av återkommande karaktär. Tidigare har en riktlinje varit att skolorna ska rapportera till myndigheten om en elev har varit frånvarande utan tillåtelse mer än 20 procent av undervisningen under minst en månad.

CSN har granskat skolornas rapportering till myndigheten mellan 2007/2008 och 2010/2011. Under de åren har andelen elever som har fått studiehjälpen indragen ökat från 3,2 till 4,3 procent. Ökningen har varit större för manliga elever och för elever i fristående skolor än för övriga elever. Dessa grupper har även varit överrepresenterade bland de elever som har rapporterats för skolk de senaste åren. Ökningen har varit störst för de elever som går ett fjärde år på gymnasiet. Under hela perioden har dock andelen elever som rapporterats för skolk varit högre för elever i årskurs tre jämfört med genomsnittet för alla elever.³⁹

Elever som kommer från familjer med låga inkomster kan beviljas ett särskilt stöd – extra tillägg. Dessa elever har varit överrepresenterade bland de elever som har

³⁵ Risk för IG, Skolverkets aktuella analyser 2010.

³⁶ Risk för IG, Skolverkets aktuella analyser 2010.

³⁷ Risk för IG, Skolverkets aktuella analyser 2010.

³⁸ Skolfrånvaro och vägen tillbaka, Rapport 341 Skolverket, 2010.

³⁹ Beslutsorsak skolk, CSN, 2012.

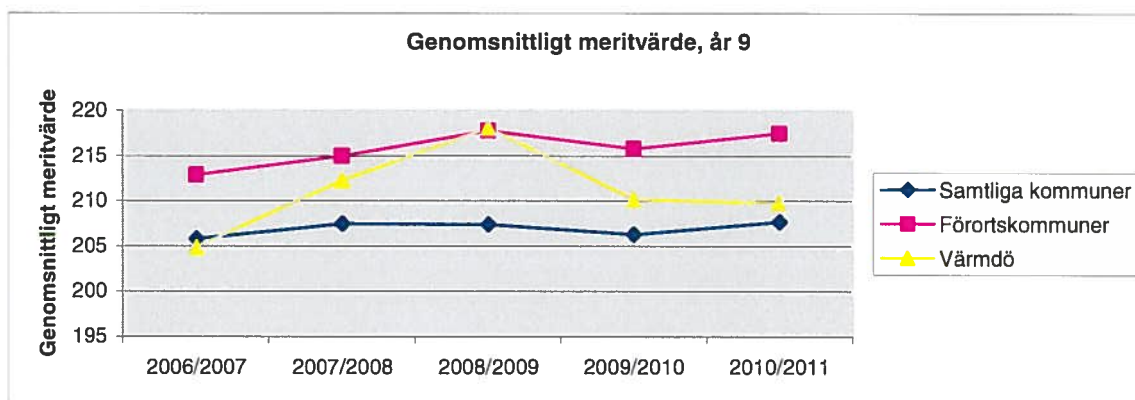
rapporterats för skolk under hela perioden. Den andelsmässiga ökningen har inte varit större för den gruppen än för alla elever sammantaget.⁴⁰

Oavsett huvudman återfinns en majoritet av skolor som inte rapporterar några elever för otillåten frånvaro bland de skolor som har färre än hundra elever med studiehjälp. De fristående skolorna anger i högre grad att de, efter skärpningen av kraven på rapportering, att de oftare rapporterar elever som tidigare inte skulle ha blivit rapporterade, medan den mest angivna orsaken bland de kommunala skolorna är att frånvaron i sig har ökat. Skolorna anger att hanteringen av otillåten frånvaro har förbättrats och blivit striktare. Andelen av de fristående skolorna som rapporterar minst 10 procent av elevantalet är betydligt högre än den är bland de kommunala skolorna. Dock är även andelen fristående skolor som inte rapporterar några elever alls betydligt högre än motsvarande andel av de kommunala skolorna.⁴¹

Beskrivande statistik

Grundskola

Diagram 1

Källa: Skolverket

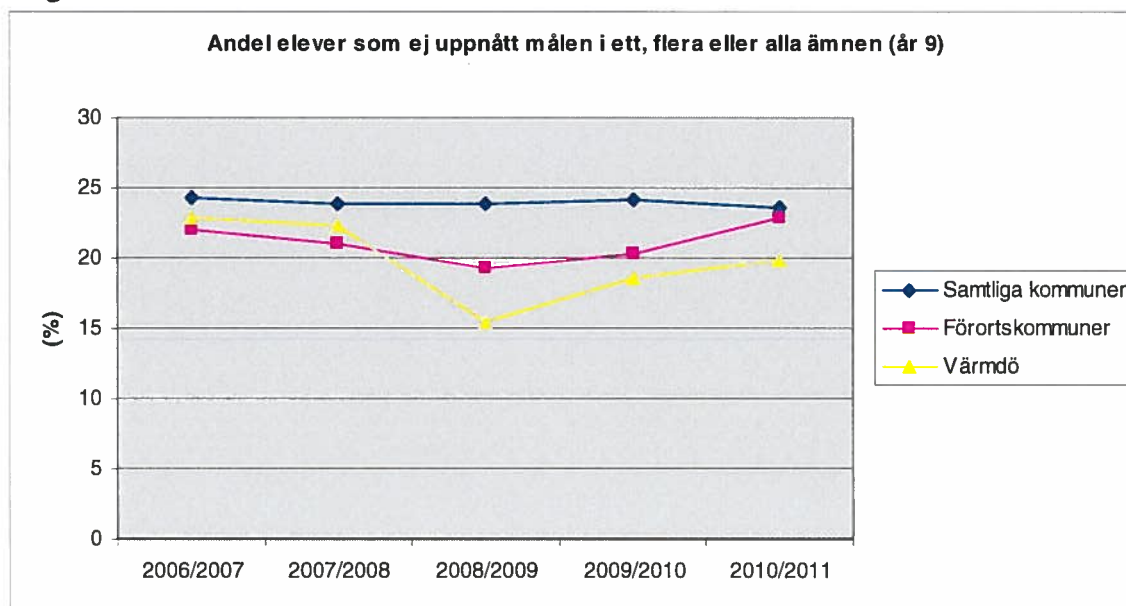
Diagrammet visar att Värmdös genomsnittliga meritvärde för grundskoleelever, år 9, ligger över genomsnittet i samtliga kommuner. Med undantag för läsåret 2008/2009 ligger genomsnittet i Värmdö under genomsnittet i jämförelsegruppen förortskommuner. Att notera är att jämförelsegruppen förortskommuner läsåret 2010/2011 har bytts ut i Skolverkets statistik mot kommuner i Stockholms län.

⁴⁰ Beslutsorsak skolk, CSN, 2012.

⁴¹ Beslutsorsak skolk, CSN, 2012.

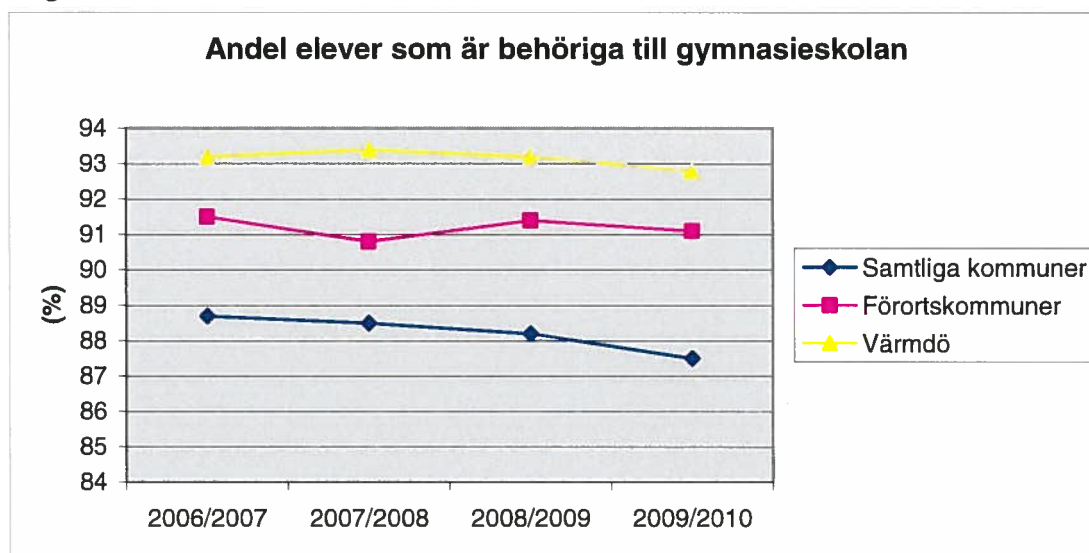
Diagram 2

Källa: Skolverket

Diagrammet visar att andelen Värmdöelever som inte uppnått målen i ett eller flera ämnen är lägre än för samtliga kommuner. De tre senaste läsåret ligger andelen även under genomsnittet för jämförelsegruppen förortskommuner. Att notera är att jämförelsegruppen förortskommuner läsåret 2010/2011 har bytts ut i Skolverkets statistik mot kommuner i Stockholms län.

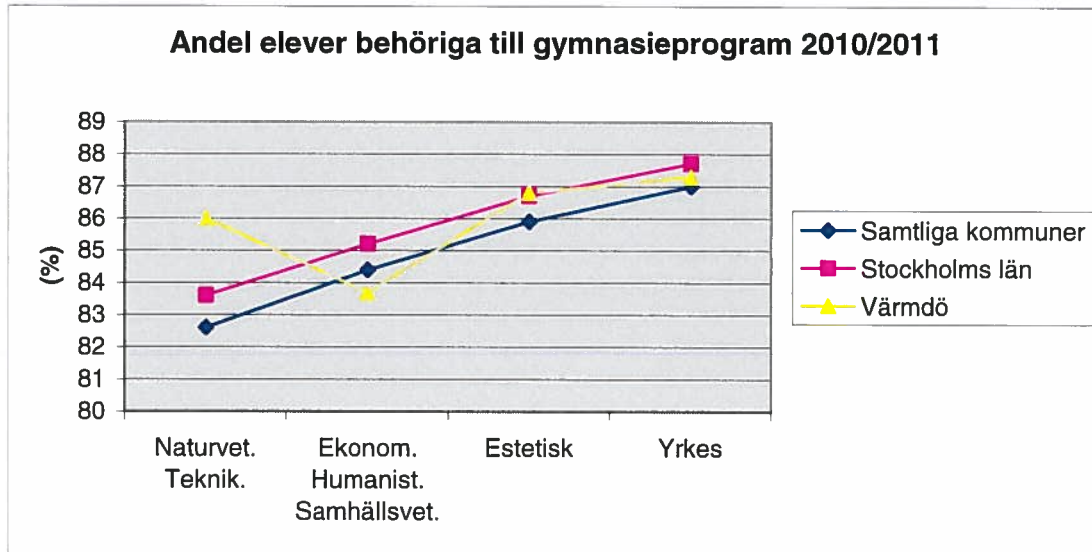
Diagram 3

Källa: Skolverket

Diagrammet visar att andelen grundskoleelever i Värmdö kommun som är behöriga till gymnasieskolan ligger över både genomsnittet i jämförelsegruppen förortskommuner och samtliga kommuner under perioden 2006/2007-2009/2010.

Diagram 4

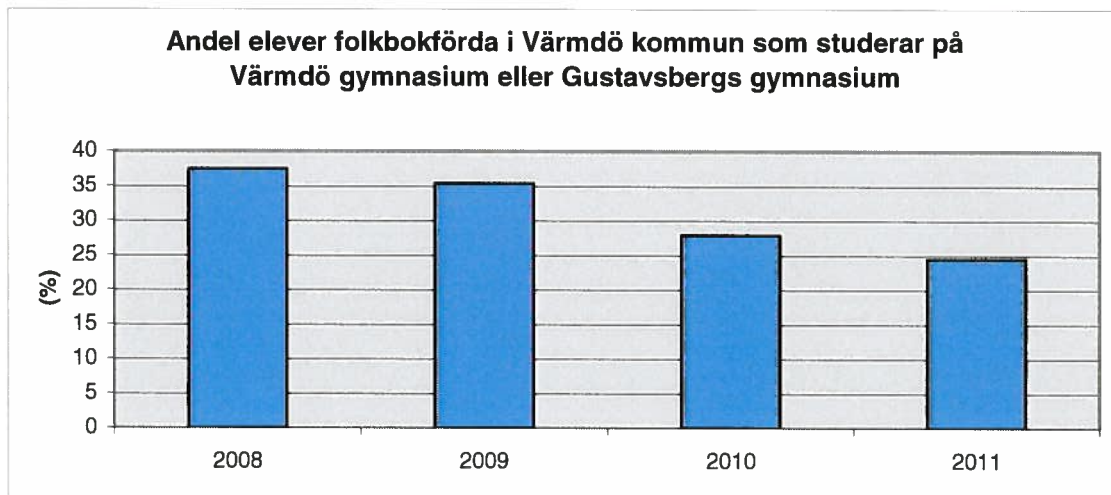

Källa: Skolverket

För läsåret 2010/2011 redovisas andelen behöriga till gymnasieskolan fördela på de tre högskoleförberedande och yrkesprogrammen. Diagrammet visar att andelen Värmdö elever i högre grad är behöriga till naturvetenskapliga och teknikprogrammet än elever både Stockholms län och samtliga kommuner. Andelen behöriga Värmdöelever är lägst för de ekonomiska/humanistiska/samhällsvetenskapliga programmen.

Gymnasiet

Diagram 5

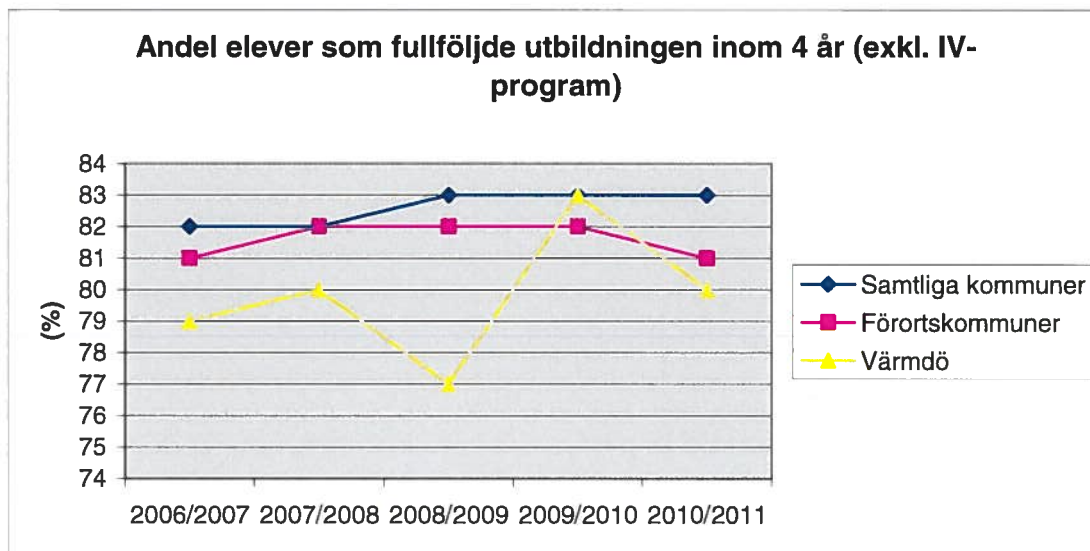

Källa: Värmdö kommun

Diagrammet visar att det är en relativt låg andel elever folkbokförda i Värmdö som studerar vid någon av kommunens två gymnasieskolor. Trenden är även att andelen sjunker över åren. Majoriteten av eleverna i Värmdö går alltså på gymnasieskolor med annan huvudman.

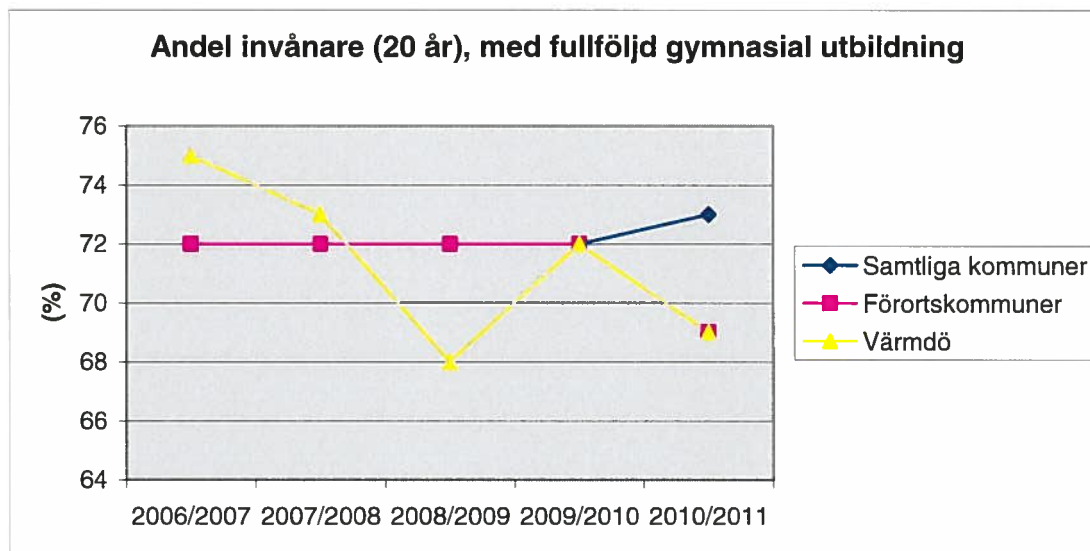
Diagram 6

Källa: Skolverket

Diagrammet visar att med undantag för läsåret 2009/2010 ligger andelen elever i Värmdö kommun som fullföljde utbildningen inom 4 år under genomsnittet både i den jämförande kommungruppen förortskommuner och i samtliga kommuner. Att notera är att jämförelsegruppen förortskommuner läsåret 2010/2011 har bytts ut i Skolverkets statistik mot kommuner i Stockholms län.

Diagram 7

Källa: Skolverket

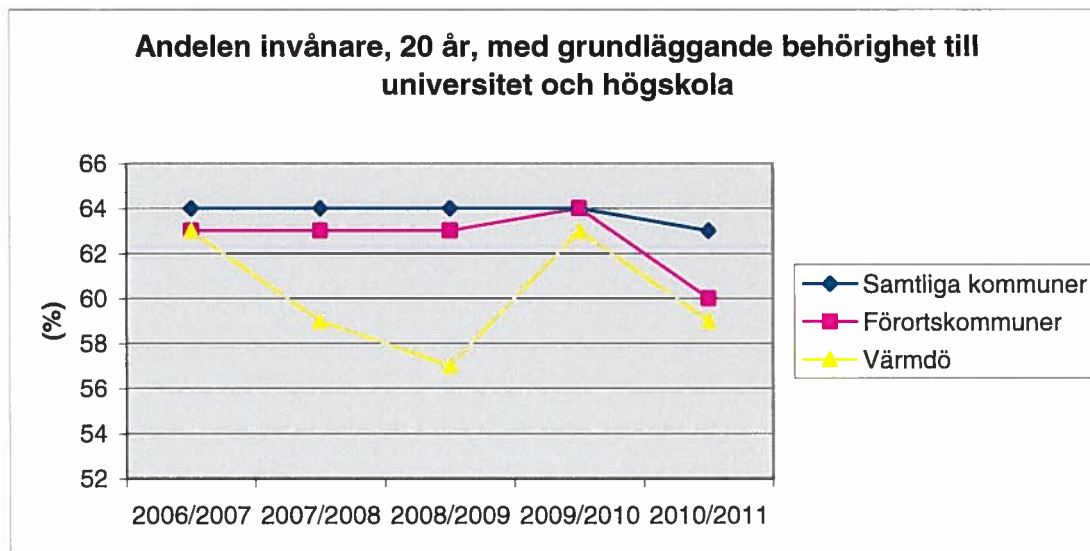
Diagrammet visar att de fem senaste läsåren har andelen invånare (20 år) i Värmdö kommun med fullföljd gymnasieutbildning sjunkit. Från att ha legat över båda jämförelsegrupperna har andelen invånare (20 år) med fullföljd gymnasial utbildning sjunkit de tre senaste läsåren. Andelen ligger under genomsnittet i samtliga kommuner men ligger de två senaste läsåren på samma nivå som förortskommuner. Att notera är att

jämförelsegruppen förortskommuner läsåret 2010/2011 har bytts ut i Skolverkets statistik mot kommuner i Stockholms län.

Diagram 8

Källa: Skolverket

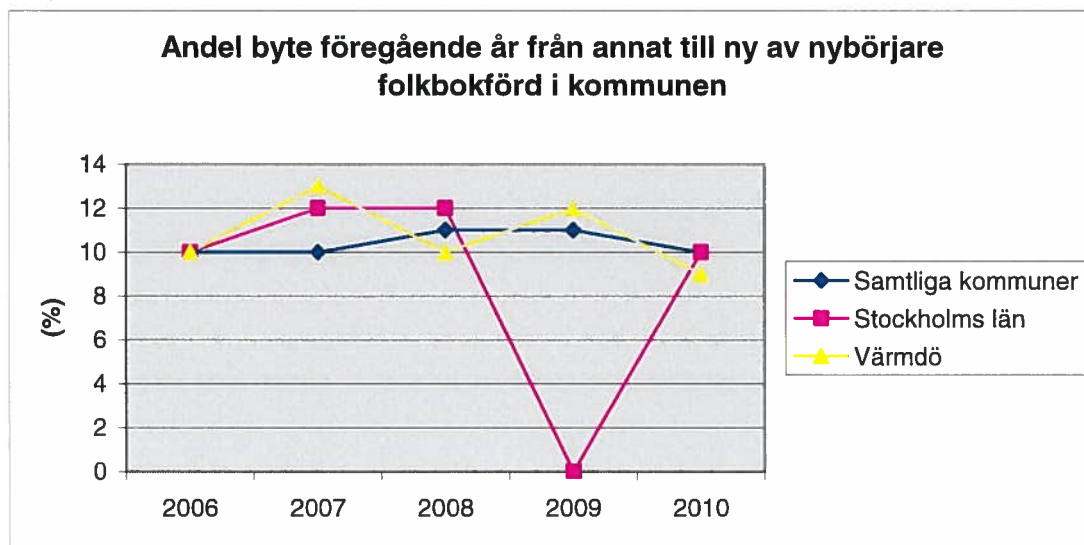
Diagrammet visar att de senaste fem åren har andelen invånare (20 år) i Värmdö kommun som har grundläggande behörighet legat under genomsnittet både i den jämförelsegruppen förortskommuner och i samtliga kommuner. Att notera är att jämförelsegruppen förortskommuner läsåret 2010/2011 har bytts ut i Skolverkets statistik mot kommuner i Stockholms län.

Resultaten visar att trenden är att elever i Värmdö har lägre resultat från gymnasiet än i grundskolan. Samma resultat har framkommit i tidigare undersökningar. Värmdö kommun har genomfört åtta betygsutredningar som jämfört elevers slutbetyg i kärnämnen med betyget på A-kursen på gymnasiet. Samtliga betygsutredningar visade att eleverna i Värmdö kommun sänkte sina betyg i jämförelse med riket.

Bytare och studieavbrott

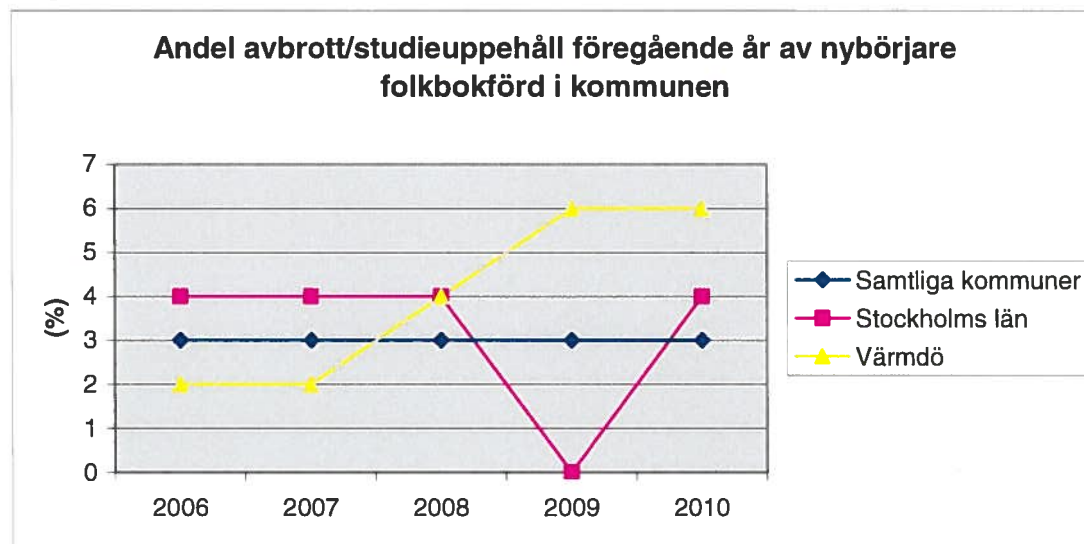
Diagram 9

Källa: Skolverket

Diagrammet visar andel nybörjarelever i år 1 som bytt från ett annat program (inte från IV) föregående år till en ny studieväg nuvarande år oavsett årskurs och inklusive byte till IV. Med nuvarande år menas de år som redovisas i diagrammet. Andelen bytande elever från Värmdö skiljer sig inte i någon högre grad från genomsnittet i de jämförande grupperna. Resultat saknas för Stockholms län år 2009.

Diagram 10

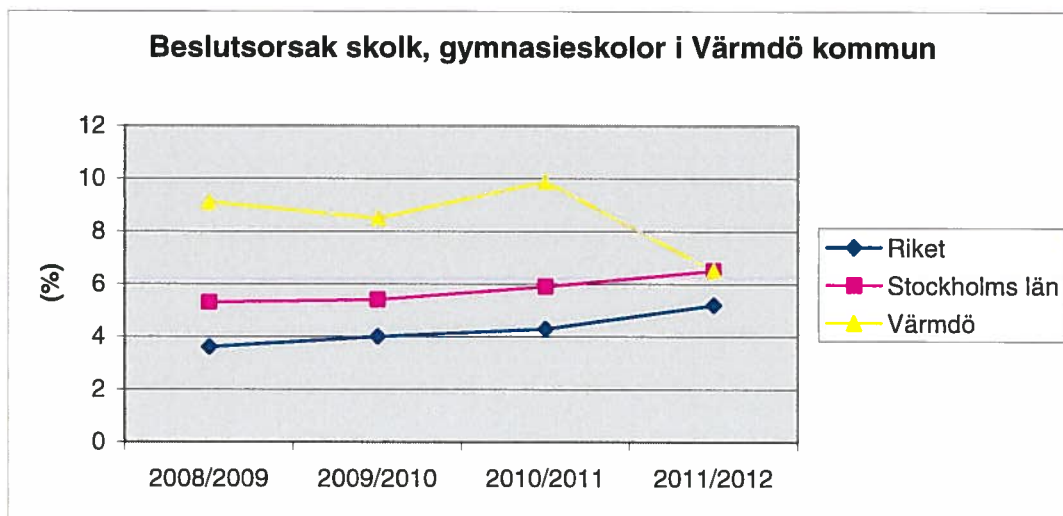

Källa: Skolverket

Diagrammet visar andel av nybörjare föregående år som inte fanns i gymnasieskolan den 15 oktober nuvarande år. Med nuvarande år menas de år som redovisas i diagrammet. Trenden för Värmdöelever är stigande 2007-2009, för att plana ut 2010. Andelen elever från Värmdö ligger även 2009 och 2010 över de jämförande grupperna Stockholms län och samtliga kommuner.

Skolkbeslut

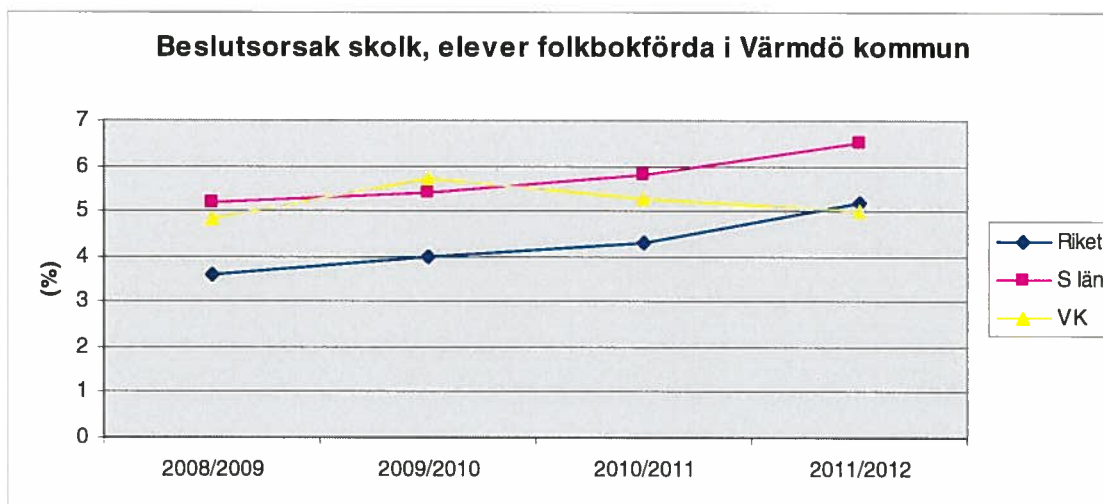
Diagram 11

Källa: CSN

Diagrammet visar andel skolkbeslut för elever som studerar vid gymnasier i Värmdö kommun oavsett huvudman. Andelen skolkbeslut har över åren legat över både Stockholms län och riket. Undantaget är andelen för läsåret 2011/2012 som, trots skärpta regler för rapportering, har sjunkit. Docktusen som tidigare har bedrivit utbildning i Värmdö lade ner verksamheten inför föregående läsår, 2011/2012. Detta kan vara en orsak till att andelen skolkbeslut har sjunkit för gymnasieskolorna i Värmdö kommun. Som ovan nämnts, är vissa av de fristående mer benägna att anmäla skolk. En annan orsak kan vara att gymnasierna i Värmdö utvecklat sina metoder för att förhindra skolk.

Diagram 12

Källa: CSN

Diagrammet visar beslut om skolk med utgångspunkt från elever folkbokförda i Värmdö kommun oavsett vilken gymnasieskola de studerar vid. Med undantag för läsåret

2011/2012 har andelen skolbeslut för elever från Värmdö legat över riket men pendlat kring genomsnittet i Stockholms län.

Uppföljning och åtgärder i Värmdö kommun

Kommunens ungdomsuppföljning

I Värmdö finns en tjänst inrättad på deltid för att uppfylla kommunens informationsansvar om icke skolpliktiga ungdomar. Ansvarig ungdomsuppföljare delges information från gymnasierna om vilka elever som avbrutit sina studier. Årligen skickas ca 100 personliga brev ut till de ungdomar där kommunen saknar information om deras sysselsättning. Värmdö har en hög svarsfrekvens på dessa brev, ca 90 %.

Tabell 1. Ungdomar som har varit aktuella hos ungdomsuppföljningsansvarig.

	06/07		07/08		08/09		09/10		10/11	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Studier	44	54	36	47	32	39	39	50	42	66
Arbete	20	24	20	26	10	12	5	6	9	14
Annat	8	10	5	6	2	2	3	4	8	12
Överåriga	4	5	6	8	17	20	22	28	-	-
Kvar	6	7	10	13	22	27	9	12	5	8
Total	82	100	77	100	83	100	78	100	64	100

Källa: Värmdö kommun

Tabellen visar antal/andel ungdomar som har varit aktuella hos ungdomsuppföljningsansvarig i Värmdö kommun mellan läsåret 2006/2007 och läsåret 2010/2011. Över åren har antal aktuella ungdomar varit relativt konstant. Under läsåret 2011/2012 har antal ärenden minskat. Det var 44 ungdomar som var aktuella hos ungdomsuppföljningsansvarig.

Ungdomsuppföljningsansvarig tjänsteman i Värmdö träffar de ungdomar som saknar sysselsättning och önskar vägledning till arbete eller studier. I och med den nya gymnasieskolan trädde i kraft läsåret 2011/2012 har möjligheten till att erbjuda praktik försvunnit. Det har resulterat till att färre elever har senaste läsåret varit intresserade av vägledning.

Det nya ungdoms- och elevdatabasen som infördes under våren 2012 förväntas ges snabbare och träffsäkrare information om vilka elever som har avbrutit sina studier. När systemet är helt implementerat bör kommunen kunna ta fram listor på elever som är folkbokförda i Värmdö men som inte är inskrivna vid någon gymnasieskola. Det krävs dock att alla gymnasieskolor rapporterar i systemet när en elev avbrutit sina studier.

Socialkontorets projekt

Nyligen har Värmdö Samordningsförbund avslutat Projektet Vågen vars syfte var att skapa en flexibel intensivinsats för unga vuxna mellan 16-24 år som har problem med sysselsättning, ekonomi och social samvaro, samt har svårt att hitta en fungerande

struktur i vardagen. Vågen var ett samarbete mellan Socialkontoret i Värmdö kommun, Gustavsbergs vårdcentral och Stockholms läns landsting.

Värmdö Samordningsförbund kommer under hösten att starta ett nytt samordningsprojekt "Unga vuxna i Värmdö". Projektet riktar sig till unga som varken studerar eller arbetar. Målgruppen är personer mellan 16-29 år, med tyngdpunkt på de mellan 18-24 år och är bosatta i Värmdö kommun.

Projektet förväntas bidra till att unga Värmdöbor ökar sin försörjningsförmåga genom studier eller arbete. Detta uppnås dels genom att skapa en samordnad och effektiv stödprocess för målgruppen. Dels genom att erbjuda de unga med komplexa behov individuellt stöd så att de kan fullfölja kontakterna med de myndigheter som kan ge dem rätt stöd och insats.

Socialnämnden beslutar om projektet 2012-09-04.

Andra kommuner

Sveriges Kommuner och Landsting har granskat statistik om hur stor andel elever som de senaste åren fullföljt gymnasiet.⁴² Man har även intervjuat framgångsrika gymnasieskolor med god förmåga att hjälpa eleverna att fullfölja sina studier. Studien kommer fram till fem gemensamma framgångsfaktorer:

1. Bra bemötande är avgörande för hur elever trivs och kan tillgodogöra sig utbildningen. denna faktor betonas starkt bland de skolor som kontaktats. Bra bemötande handlar bland annat om att tro på elevernas förmåga och möta dem som unika och likvärdiga individer.
2. Tydliga mål och betoning på resultat gör skillnad för hur skolor lyckas med att utbilda eleverna. Av stor betydelse är att skolorna mäter och analyserar avbrott och genomför åtgärder för att så många elever som möjligt ska klara av sina utbildningar.
3. Att vara på rätt utbildning är en betydelsefull orsak till att eleverna känner motivation för gymnasiestudierna. Ett flexibelt utbud, en bra introduktion och tillgång till kvalificerad studie- och yrkesvägledning hjälper eleverna att hitta rätt studieväg.
4. Kvalitet genom samarbete och delaktighet är en genomgående framgångsfaktor oavsett i vilket sammanhang det sker på skolorna. I intervjuerna beskriver personalen hur de lär av varandra, hur de involverar elever i utvecklingsarbetet och ger exempel på välutvecklad samverkan med arbetslivet.
5. Förmågan att upptäcka och tillgodose elevers behov är central i det systematiska kvalitetsarbetet som framgångsrika skolor bedriver. Rutiner säkerställer en noggrann uppföljning av elevernas resultat samtidigt som kompetensen hos elevhälsans personal utnyttjas effektivt.

---

⁴² *Motverka studieavbrott - Gymnasieskolan utmaning att få alla elever att fullfölja sin utbildning*, Sveriges Kommuner och Landsting, 2012

Punkt tre ovan lyfter fram vikten av att vara på rätt utbildning. Ekerö kommun har valt att utöka kommunens informationsuppdrag och uppföljning. Uppföljningen omfattar de elever som går i gymnasiet i syfte att stödja, och om möjligt komplettera gymnasieskolornas arbete med att förebygga avhopp och studiemisslyckanden. Ekerö kommuns tanke med det förebyggande arbetet är att ha en dialog med de gymnasieskolor där Ekeröelever går. Uppföljningen har visat att fler elever får förutsättningar att fullfölja sina studier på gymnasienivå.⁴³

Bedömning

Det är många faktorer som påverkar elevers fullföljande av sina studier. Hur väl en elev lyckas med sina gymnasiestudier grundläggs redan i grundskolan. En annan faktor som påverkar är föräldrarnas bakgrund.

Elevers fullföljande av sina studier och genomströmning påverkas även av om de från början gjort ett felval och därmed byter program. En faktor som bidrar till felval är brist på information om programmen och de olika skolorna. Det finns även flera skol- och individrelaterade faktorer som kan resultera i att eleven avbryter sina studier.

Skoltrötthet är ofta en orsak till att eleven börjar skolka. Att en elev börjar skolka kan vara ett tecken på att eleven är på väg att avbryta sina studier. En kommun ska löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt, men som inte fyllt 20 år, är sysselsatta. Syftet är att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder. Värmdö kommun fullgör kommunens informationsansvar genom den uppföljning som genomförs av uppföljningsansvarig tjänsteman.

SKL har tagit fram fem framgångsfaktorer för att lyckas med att stödja elever att fullfölja sina studier. Merparten av framgångsfaktorerna faller under huvudmannens ansvar. I Värmdö kommun är utbildningsstyrelsen huvudman för de kommunala skolorna. Att elever studerar på rätt utbildning stärker motivationen. Betydelsen av studie- och yrkesvägledning betonas. Den stärkta rätten till studie- och yrkesvägledning bedöms ha stor betydelse för elevernas möjlighet att göra rätt val till gymnasiet.

Erfarenheter från Ekerö kommun visar att en uppföljning av samtliga elever kan ge goda resultat. Ekerö kommuns mer omfattande uppföljning syftar bland annat till att förebygga avhopp från gymnasiet. Uppföljningen i Värmdö kommun skulle också kunna utvidgas till att omfatta stöd även till de elever som riskerar att avbryta sina studier.

Socialkontorets nya projekt "Unga vuxna i Värmdö" ska starta till hösten. Målgruppen är till viss del densamma som de ungdomar som ingår i ungdomsuppföljningen. Ett utvidgat uppdrag inom ungdomsuppföljningen, att fokusera på de ungdomar som riskerar att lämna gymnasiet, och socialkontorets fokus på de ungdomar som inte befinner sig i arbete eller studier, torde ge förutsättningar att nå en stor del av målgruppen.

---

⁴³ *Nulägesbeskrivning av genomströmning och studieresultat för gymnasieelever folkbokförda i Ekerö kommun, Ekerö kommun, 2009.*

Slutligen kan det för den enskilde eleven som avbrutit sina studier underlätta om samverkan inom kommunen förstärkas och utvecklas. Dessa åtgärder, tillsammans med den stärkta rätten till studie- och yrkesvägledning, förväntas sammantaget ge ökade förutsättningar att få elever i gymnasieskolan att fullfölja sina studier.

Referenser

Litteratur

Beslutsorsak skolk, CSN, 2012.

Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, Prop. 2009/10:165

Födda 1981:95-27-13. Sveriges kommuner och landsting, 2008.

Gymnasieelevers byten av program och skolor, Skolverkets aktuella analyser, 2011.

Gymnasieförordningen (SFS 2010:2039)

Motverka studieavbrott - Gymnasieskolan utmaning att få alla elever att fullfölja sin utbildning, Sveriges Kommuner och Landsting, 2012

Nulägesbeskrivning av genomströmning och studieresultat för gymnasieelever folkbokförda i Ekerö kommun, Ekerö kommun, 2009.

Risk för IG, Skolverkets aktuella analyser 2010.

Skolfrånvaro och vägen tillbaka, Rapport 341 Skolverket, 2010.

Skollagen (SFS 2010:800)

Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan, Rapport 322 Skolverket, 2008.

Unga som varken arbetar eller studerar- så många är de i Stockholmsregionen, Rapport 2012:13, Länsstyrelsen i Stockholms län, 2012.

Websidor

www.csn.se

www.skolverket.se

Bilaga 1

Genomsnittligt meritvärde, år 9

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Samtliga kommuner	205,8	207,5	207,4	206,3	207,7
Förortskommuner	212,9	215	217,8	215,8	217,5
Värmdö	204,9	212,3	218,1	210,2	209,8

Källa: Skolverket

Andel elever (%) som ej uppnått målen i ett, flera eller alla ämnen (år 9)

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Samtliga kommuner	24,3	23,9	23,8	24,2	23,6
Förortskommuner	22	21	19,3	20,3	22,9
Värmdö	22,8	22,3	15,5	18,6	19,9

Källa: Skolverket

Andel (%) behöriga till gymnasieskolan

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Samtliga kommuner	88,7	88,5	88,2	87,5
Förortskommuner	91,5	90,8	91,4	91,1
Värmdö	93,2	93,4	93,2	92,8

Källa: Skolverket

Andel (%) elever behöriga till gymnasieskolans program 2010/2011

	Naturvet. Teknik	Ekonom humanist sambällsvet.	Estetisk	Yrkes- program
Samtliga kommuner	82,6	84,4	85,9	87
Stockholms län	83,6	85,2	86,7	87,7
Värmdö	86	83,7	86,8	87,3

Källa: Skolverket

Andel (%) elever folkbokförda i Värmdö som studerar på Gustavsbergs gymnasium eller Värmdö gymnasium

2008	37,5
2009	35,4
2010	27,9
2011	24,5

Källa: Värmdö kommun

Andel (%) elever som fullföljde utbildningen inom 4 år (exkl. IV program)

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Samtliga kommuner	82	82	83	83	83
Förortskommuner	81	82	82	82	81
Värmdö	79	80	77	83	80

Källa: Skolverket

Andel (%) invånare, 20 år, med fullföljd gymnasial utbildning

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Samtliga kommuner	72	72	72	72	73
Förortskommuner	72	72	72	72	69
Värmdö	75	73	68	72	69

Källa: Skolverket

Andel (%) invånare, 20 år, med grundläggande behörighet till universitet och högskola

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Samtliga kommuner	64	64	64	64	63
Förortskommuner	63	63	63	64	60
Värmdö	63	59	57	63	59

Källa: Skolverket

Byte föregående år från annat till ny, andel (%) av nybörjare folkbokför i kommunen

	2006	2007	2008	2009	2010
Samtliga kommuner	10	10	11	11	10
Stockholms län	10	12	12	-	10
Värmdö	10	13	10	12	9

Källa: Skolverket

Avbrott/studieuppehåll föregående år, andel (%) av nybörjare folkbokförda i kommunen

	2006	2007	2008	2009	2010
Samtliga kommuner	3	3	3	3	3
Stockholms län	4	4	4	-	4
Värmdö	2	2	4	6	6

Källa: Skolverket

Beslutsorsak skolk gymnasieskolor i Värmdö kommun

	2008/2009 %	2009/2010 %	2010/2011 %	2011/2012 %
Riket	3,6	4,0	4,3	5,2
Stockholms län	5,3	5,4	5,9	6,5
Värmdö	9,1	8,5	9,9	6,5

Källa: CSN

Beslutsorsak skolk elever folkbokförda i Värmdö kommun

	2008/2009 %	2009/2010 %	2010/2011 %	2011/2012 %
Riket	3,6	4,0	4,3	5,2
Stockholms län	5,2	5,4	5,8	6,5
Värmdö	4,8	5,7	5,3	5,0

Källa: CSN